

A lehetetlenre vállalkozik Magyarország szomszédja – Ki lehet maradni a nagy hatalmak katonai játszmájából?

Сусід Угорщини робить неможливе – Чи можете ви залишитися осторонь військової гри великих держав?

Стаття розповідає про те, що Україна може залишитися поза геополітичними зонами впливу росії та Заходу і стати нейтральною країною, аналогічною Австрії. Автор стверджує, що така позиція може бути вигідною, оскільки дозволить Україні зосередитися на економічному розвитку та реформах, а також допоможе уникнути проблем, пов'язаних з військовими конфліктами. Однак, на думку автора, українські політики наразі не проявляють достатньої готовності до такого кроку, а міжнародні партнери не вірять в його можливість.

<https://www.portfolio.hu/global/20230408/a-lehetetlenre-vallalkozik-magyarország-szomszedja-ki-lehet-maradni-a-nagyhatalmak-katonai-jatszmajabol-607804>

Az európai közvélemény viszonylag keveset tud arról, hogy van egy olyan uniós tagország, amely ugyan az Oroszország elleni nyugati szankciókhoz csatlakozott, és jelentős humanitárius segítséget nyújt Ukrajnának, továbbra is virágzó gazdasági kapcsolatokat tart fent Oroszországgal, és nem járul hozzá a nyugati fegyverszállításokhoz. Ausztria következetesen védi alkotmányban is rögzített „örökös” katonai semlegességét, amely azonban egyre illuzórikusabbá válik, ráadásul a saját védelmére alig költő ország valódi háborús fenyegetettség esetén csak másokra számíthatna. Földrajzi helyzete mindenesetre védettséget ad Ausztriának, és amíg nem hirdeti hangosan oroszbarátságát, addig valószínűleg nem is kell számíttania arra, hogy szövetségesei ezt komolyan szóvá fogják tenni neki.

A második világháború idején a náci Németországhoz tartozó Ausztriát a többi német nyelvű területhez hasonlóan a négy szövetséges ország – Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Szovjetunió – csapatai szállták meg, és ahogy a szűkebb értelemben vett Németországban, az országot, illetve a fővárost négy zónára osztották. Németországgal és Berlinnel ellentétben azonban Ausztria és Bécs nem szakadt ketté a nyugati és szovjet szektorok mentén, hanem 1955-ben az összes haderő kivonult, azzal a feltétellel, hogy az ország katonai semlegességet fogad.

A kivonulást követően, 1955. október 26-án Ausztria alkotmányába foglalta „örökös semlegességét” (immerwährende Neutralität), amelyben deklarálta, hogy a jövőben nem csatlakozik semmilyen katonai szövetséghez, és nem engedélyezi területén idegen államok katonai támaszpontjainak létesítését.

A hidegháború idején Ausztria semlegessége mind a nyugati, mind a szovjet blokk számára elfogadható volt, ugyanis az ország így egyfajta ütközőzónát képezett, egyben jó helyszín volt különböző, a hidegháborús feleken átívelő nemzetközi szervezetek központjának, továbbá mindkét tömb titkosszolgálatai jelentős kémtevékenységet fejtettek ki ott.

Bécs ma is székhelye például a Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének (OPEC) vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ).

A hidegháború idején hasonlóan katonailag semleges ország volt Finnország, illetve Svédország is, a Szovjetunió fölbomlása után, 1995-ben azonban a három ország együtt csatlakozott az Európai Unióhoz, ezzel részben föl is adták katonai semlegességüket, hiszen a csatlakozással az EU közös biztonságpolitikáját is elfogadták. A NATO-csatlakozás kérdése azonban sokáig nem vetődött föl egyik országban sem, a lakosság is szilárdan kitartott a katonai semlegesség mellett. Ebben hozott változást az ukrajnai háború, melynek kitörését követően az északi országokban nagyon gyorsan megfordult a közhangulat, így a svéd és a finn vezetés is a NATO-ba való belépés mellett döntött. Finnország immár az észak-atlanti szervezet tagja, Svédország csatlakozását egyelőre a török és a magyar ellenkezés akadályozza.

Míg azonban Finnországnak 1340 kilométeres határa van Oroszországgal, a második világháború idején pedig honvédő háborút („téli háború”) vívott a Szovjetunióval, Svédország pedig a Balti-tengeren néz szembe az oroszokkal,

Ausztria és oroszország között nato-tagországok védelmi vonala található, így az osztrákok nem tartanak orosz katonai fenyegetéstől.

Éppen ezért Ausztriában továbbra is többségben vannak a katonai semlegesség hívei, és a politikai pártok sem kívánják felülmúlni a status quót. Egy tavaly májusban publikált felmérés szerint az osztrákok 71 százaléka kitart a semlegesség mellett, és csak 16 százalékuk csatlakozna a NATO-hoz. Ausztria nem járult hozzá az Ukrajnának küldött fegyverszállításokhoz, és az osztrákoknak az EU-átlagnál jóval nagyobb része ellenzi is a fegyverszállításokat: míg az egész EU-ban a megkérdezettek 29 százaléka, Ausztriában 46 százaléka ellenezte ezeket az Eurobarometer januári felmérése szerint.

Az Ukrajnának nyújtott pénzügyi támogatást, illetve az Oroszország elleni gazdasági szankciókat tekintve már jóval kisebb a különbség: a pénzügyi támogatást az osztrákok 26 százaléka ellenezte a 19 százalékos EU-s átlaggal szemben, a gazdasági szankciókat 26 százalék a 21 százalékkal szemben. Ebből is kitűnik, hogy

Az osztrák társadalom a semlegességet mindenekelőtt katonai téren képzei el.

Meglepőbb volt azonban egy februári kutatás, mely szerint az osztrákok 65 százaléka mondta azt, hogy Ukrajnának területi veszteségek elfogadásával is béketárgyalásokba kellene kezdenie, és mindössze 21 százalékuk szerint kell folytatnia a küzdelmet.

Bár fegyvereket nem küldött Ukrajnának, Ausztria csatlakozott az EU-s szankciókhoz, és jelentős humanitárius segítséggel támogatja a megtámadott országot. Eddig mintegy 600 millió euró értékben küldött segítséget Ukrajnának, amivel negyedik az Egyesült Államok, az EU és Németország után.

Ausztria katonai semlegessége sokak szerint egy mára már meghaladott álláspont, amelyet ténylegesen az alpesi ország sem tart fent, a mostanában megfigyelhető tömbösödés idején pedig fenntarthatatlan is. A világon több ország is van, amely hivatalosan katonai semlegességet fogadott, de közelebbről megnézve ezeket az országokat valójában valami mindig garantálja a biztonságukat – legyen az különleges földrajzi helyzetük, kis méretük, nemzetközi katonai egyezmény vagy éppen az a tény, hogy semlegességük minden katonai tömb számára előnyös.

A leghíresebb semleges állam Svájc, amelyet egyfelől az Alpok magas hegyláncai tesznek gyakorlatilag meghódíthatatlanná, másrészt semlegessége még vérvizataros időkben is előnyös volt az egymással harcoló felek számára, ahogy például a második világháború idején.

Deklaráltan semleges még Írország, illetve olyan kis európai államok, mint a Vatikán, Liechtenstein és Málta, emellett a hírhedten zárkózott Törökmenisztán, valamint két közép-amerikai állam, Panama és Costa Rica. Utóbbiak haderőt sem tartanak fent, ugyanakkor egy pánamerikai védelmi megállapodás értelmében lényegében az Egyesült Államok védőernyőjét élvezik.

Európában a katonailag semleges országok közül egyedül Svájcnak van olyan katonai ereje, amivel képes megvédeni magát, a többi ország – így Ausztria is, amely 2021-ben GDP-jének mindössze 0,8 százalékát fordította védelmi kiadásokra – kimondatlanul is mások segítségére szorulna, ha támadás érné. Éppen ezért

Eme országok semlegességét sok elemző pusztán jól hangzó retorikának tartja, olyan illúzióknak, amelynek fenntartását csak más országok potenciális katonai segítségnyújtása teszi lehetővé.

Jó példa Ukrajnáé: az ukrán lakosság sokáig elutasította a NATO-csatlakozást, 2012-ben például csak 28 százalékuk voksolt volna igenre erre a kérdésre, míg 61 százalékuk nemmel válaszolt volna. 2014-től, a Krím megszállásától azonban folyamatos emelkedést mutatott a NATO-pártiak száma, az ukrain háború kitörése előtt már 50 százalék fölé emelkedett. Aztán a háború megmutatta, hogy nyugati segítség nélkül Ukrajna sokkal rosszabb helyzetben lenne az oroszokkal szemben, így nem meglepő, hogy egy januári felmérés szerint a megkérdezett ukránok 86 százaléka támogatta Ukrajna NATO-tagságát. Finnország és Svédország példája is azt mutatta, hogy a katonai semlegesség csak addig tartható álláspont, amíg a fenyegetés nem valós.

A katonai semlegességet már a modern politikai gondolkodás megalapozója, a reneszánsz politikai filozófus, Niccolò Machiavelli sem tartotta üdvös álláspontnak. Leghíresebb művében, A fejedelemben azt írta:

Becsülik még az uralkodót, ha igazi barát, vagy igazi ellenség, vagyis, ha minden tekintet nélkül száll síkra valaki mellett vagy valaki ellen. Az ilyen cselekedet mindig hasznosabb, mint semlegesnek maradni.

Machiavelli több mint fél évezredes gondolatai 2023-ban is megállják a helyüket. A semlegesség éles helyzetben visszatetsző álláspontnak látszik minden fél részéről.

Ma négy olyan EU-tag van, amely nem NATO-tag, és nem is kíván csatlakozni a szövetséghez: Írország, Ausztria, Málta és Ciprus, az előbbi három hivatalosan is katonailag semleges. (Ciprus a sziget északi részének török megszállása, illetve a NATO-tag Törökország valószínű vétója miatt nem tud csatlakozni a katonai szervezethez.)

E három ország katonai semlegessége komoly akadályát képezi annak, hogy elmélyüljön az eu közös védelmi- és biztonságpolitikája,

illetve hogy létrejöjjön közös uniós haderő, amelyet többek között Emmanuel Macron és Orbán Viktor is szorgalmazott korábban. Az egyre erőteljesebb tömbösödés korszakában ez a semlegesség egyre nehezebben fenntartható, addig is azonban Ausztria, ha késélen táncolva is, de megpróbál egyensúlyozni a Nyugat és Oroszország között.

Ausztriában a szélsőjobboldali Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) közismerten oroszbarát politikát képvisel. Mikor legutóbb az Osztrák Néppárttal (ÖVP) közösen kormányzott Sebastian Kurz kabinetjében, a külügyminisztert is ő adta a nem párttag Katrin Kneissl személyében, akinek 2018-as esküvőjére Vlagyimir Putyin is ellátogatott, és megtáncoltatta az újdonsült feleséget.

Kneissl később az orosz állami olajvállalat, a Rosznyeft felügyelőbizottsági tagja lett (2022 májusában az ukrajnai invázió miatt lemondott posztjáról), illetve rendszeresen írt véleménycikkeket a Kreml nemzetközi propagandamédiájának, az RT-nek (volt Russia Today).

Az ukrajnai háború kitörése után Ausztriából Libanonba emigrált, de tavaly szeptemberben föltűnt a Vlagyivosztokban rendezett Keleti Gazdasági Fórumon. Emlékezetes az is, hogy az FPÖ volt elnöke és alkancellárja, Heinz-Christian Strache 2019-ben abba bukott bele, hogy egy magát egy orosz oligarcha unokahúgának kiadó nőnek sikeres állami tendereket ígért, ha segíti a kampányát. Strache botránya után a Szabadságpárt mélyrepülésbe kezdett, a 2017-es 26 százalék helyett a 2019 szeptemberi előrehozott választásokon mindössze 16 százalékot szerzett. Azóta azonban megtáltosodott, és az ukrajnai háború ellenére is átvette a vezetést a közvélemény-kutatásokban tavaly decemberben.

A Politico különböző felméréseket összegző statisztikája szerint az FPÖ most 28 százalékon áll, míg a vezető kormánypart, az ÖVP, illetve a legnagyobb parlamenti ellenzéki part, Ausztria Szociáldemokrata Pártja (SPÖ) 21-21 százalékon. A szintén ellenzékben lévő liberális NEOS 11, a koalíció kisebbik tagja, a Zöldek 10 százaléknyi szavazatot kapna egy most esedékes törvényhozási választáson. Ilyenre azonban valószínűleg csak jövő ősszel fog sor kerülni.

A szabadságpárt ausztria alkotmányban rögzített örökös semlegességére hivatkozva próbál akadályozni minden ukrajnának való segítségnyújtást.

Szimbolikus volt, hogy mikor március 30-án Volodimir Zelenszkij ukrán elnök videóüzenetet intézett az osztrák parlamenthez, az FPÖ képviselői az államfői beszéd elején fölálltak, és asztalaikra „teret a békének”, illetve a „teret a semlegességnek” feliratú transzparenseket kitéve látványosan kisétáltak az ülésteremből. Hogy azonban más partban sem egyértelmű az ukránbarátság, jelzi, hogy az SPÖ képviselőinek több mint fele sem volt ott a teremben az ülés alatt, igaz, ők szép csendben maradtak távol

Azonban a vezető kormánypart, az ÖVP is igyekszik egyensúlyozni a Nyugat és Oroszország között. Az ukrajnai háború kitörése óta Karl Nehammer osztrák kancellár és jelenlegi néppárti elnök volt az egyetlen nyugati vezető, aki Moszkvába látogatott Putyinhoz, tavaly áprilisban. Alexander Schallenberg ÖVP-párti külügyminiszter ugyan a háború kitörésének egyéves évfordulójára küldött üzenetében azt írta, Ausztria Ukrajna mellett áll, egy hónappal később úgy nyilatkozott:

azt gondolni, hogy nem lesz többé Oroszország és hogy minden téren szakíthatunk, illuzórikus. Ezek az üzenetek jól mutatják az osztrák politikai egyensúlyozó törekvéseit. E törekvések a gazdaság területén hasonlóan megfigyelhetők.

Ausztria volt az első, nem a keleti blokkba (Varsói Szerződés, KGST) tartozó ország, amely hosszútávú gázszerződést kötött a Szovjetunióval, még hozzá 1968-ban. Az ország első számú gázszállítója ma is Oroszország, főleg hogy tengerrel nem rendelkező ország lévén Ausztriába közvetlen tengerentúli LNG-szállítmányok nem érkehetnek. Az ukrajnai háború kirobbanását követően az alpesi ország is elindította az orosz gázzal való leválást, ez azonban vegyes eredményeket mutat.

Míg ugyanis tavaly októberben a teljes orosz gázimportnak mindössze 17 százaléka jött Oroszországból, decemberre ez 71 százalékra ugrott. A számok azonban csalókéak, az orosz gázimport abszolút mennyisége ugyanis a júliusi szinten volt, csak közben feltöltődtek a tárolók, ezért Ausztria decemberre ideiglenesen felhagyott a máshonnan történő beszerzésekkel. Januárra a 71 százalékról 47-re esett vissza az orosz importgáz aránya.

Az ország orosz gáznak való kitettsége ennek ellenére magas, igaz, az országos gázfogyasztást augusztus és január között 18 százalékkal sikerült csökkenteni. Csakhogy, szemben sok más európai országgal,

Ausztria más területeken is erős gazdasági kapcsolatokat ápol Oroszországgal, például a bankszektorban: az osztrák Raiffeisen Bank Oroszország egyik legnagyobb kereskedelmi bankja. A pénzügyet az utóbbi időben számos támadás érte oroszországi tevékenysége miatt, de nem tervezik a kivonulást, és nemrég Schallenberg külügyminiszter is megvédte a bankot.

Ausztria 2021-ben összesen 6 milliárd eurót fektetett be Oroszországban, míg Németország 18 milliárdot, ami háromszoros összeg, miközben a német gazdaság az osztráknak a tízszerese.

Az osztrák cégek az invázió kitörését követően sem siettek elhagyni oroszországot:

a Sankt Gallen-i Egyetem novemberi kutatása szerint a mintegy 650 Oroszországban tevékenykedő osztrák cégnek mindössze 4 százaléka távozott, miközben a nemzetközi átlag 8,5 százalék. Míg a német és az összuniós oroszországi export is a felével csökkent 2022-ben, addig az osztrák export mindössze 6 százalékkal esett vissza.

Ausztriát tehát korábban is különösen erős gazdasági kapcsolatok fűzték össze Oroszországgal, és ebből érdemben az ukrajnai háború után sem vett vissza. Egy főre számítva az osztrákok támogatták legjobban Putyin háborúját az orosz gázért kifizetett összeget tekintve, majdnem 600 eurót fejenként a tavalyi évben. Ugyanakkor az osztrák politika – a Szabadságpártot leszámítva – nem hangoztatja különösebben oroszbarátságát. Ausztria úgy tartja fent a jó gazdasági kapcsolatokat Oroszországgal, hogy ennek ódiúmat nem kell magára vállalnia. Az orosz más, nála sokkal hangosabban Moszkva-barát, bár ebből a barátságból nem feltétlenül többet profitáló országokon csattan.